

ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Султонзода Тоҷибой Султонӣ дар мавзӯи

“Камолуддин Ҳусайни Хоразмӣ” ва суннатҳои шарҳнависӣ бар
“Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ”, ки барои дарёфти
дараҷаи илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01.-

Адабиёти тоҷик пешниҳод гардидааст

Тавре ки муаллифи диссертатсия дуруст тасдиқ мекунад, дар таърихи чандинасраи адабиёти форсии тоҷикӣ ҳеҷ асари адабие монанди “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ мавриди шарҳу тафсир қарор нагирифтааст. Ба ин асар ба забони форсии тоҷикӣ беш 100, ба туркӣ зиёда аз 15 ва ба забонҳои ҳиндӣ, урду, пашту ва панҷобӣ афзун бар 5-то, дар Мовароуннаҳру Хуросон, Туркия ва Ҳиндустон, ба арабӣ, англисӣ ва олмонӣ низ чандин шарҳ дар кишварҳои арабӣ ва Ғарб низ навишта шудаанд. Ва азбаски қадимтарин шарҳ бар “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ рисолаи “Ҷавоҳир-ул-асрор ва завоҳир-ул-анвор”-и Камолуддин Ҳусайни Хоразмӣ мебошад, Тоҷибой Султонзода илова бар тадқиқи ҳама тарафаи шарҳи мазкур ва фаъолияти офариншии соҳиби он дар боби дувуми диссертатсияи худ “Камолуддин Ҳусайни Хоразмӣ ва нақду таҳлили “Ҷавоҳир-ул-асрор ва завоҳир-ул-анвор”-и ӯ, ки аз 7 фасл иборат аст, масъалаи муҳимми сайри таърихӣ шарҳнависӣ дар Мовароуннаҳру Хуросон, Шибҳи қораи Ҳинд ва Осиёи Сағирро низ ба доираи таҳқиқ кашидааст. Ва бо ҳамин таҳқиқоти ҷомеъеро дар заминаи шарҳнависӣ бар “Маснавии маънавӣ” аз замони муаллифи он то ба даврони муосир ба вуҷуд овардааст, ки он, бидуни шак, аҳаммияти бузурги илмӣ ва амалӣ дорад. Хусусан агар онро ба назар бигирем, ки то ӯ ҳеҷ яке аз шарҳҳои зиёде, ки бар “Маснавии маънавӣ” ба забонҳои гуногун ва дар кишварҳои гуногун таълиф гардидааст, ба таври ҷудогона ва густурда омӯхта нашуда буданд.

Таҳқиқи доманадори шарҳҳо бар “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ, аз қадимтарини онҳо то ба шарҳҳое, ки

дар даврони муосир дар кишварҳои гуногун ва ба забонҳои гуногун навишта шудаанд, аз чанд ҷиҳат муҳим ва арзишманд мебошанд.

1. Барои дарки дуруст ва дақиқи ҳуди асари мондагоре монанди “Маснавии маънавӣ” ки на танҳо дар асарҳои баъдӣ, балки дар давраи ҳуди муаллифи он низ баъзе аз нуктаҳои он ниёз ба шарҳу тафсир доштанд. Тавре ки аз шаҳодатҳои “Мактубот”-и Мавлоно, рисолаи Фаредуни Сипаҳсолор ва “Маноқиб-ул-орифин” бармеояд, ёрони Мавлоно поре аз мушкилоти “Маснавии маънавӣ”-ро аз ҳудаш мепурсидаанд ва ӯ ба онҳо посух медодааст. Ва тасодуфӣ нест, ки Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ бо дарки ин қазия дар асарҳои дигари хеш, масалан “Фихӣ мо фихӣ”, “Мактубот” ва ғазалиёташ, баъзе аз нукоти “Маснавии маънавӣ”-ро маънӣ кардааст.

2. Шарҳҳо бар “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ на танҳо барои дарки дуруст ва дақиқи ҳуди ин асар ва фаъолияти офариниши муаллифи он мусоидат хоҳанд кард, балки барои дарки дуруст ва дақиқи осору афкори пайравони Мавлоно, моҳияти адабиёти сӯфигарӣ, ирфони форсии тоҷикӣ сарчашмаи асосӣ ба шумор мераванд.

3. Ҳамчунин барои тасҳеҳи матнҳои мавҷудаи “Маснавии маънавӣ”, барои таҳияи матни саҳеҳи он ва чудо кардани байтҳои илҳокӣ аз он мадад хоҳанд расонд, барои мисол шарҳи “Махзан-ул-асрор”-и Валимуҳаммади Акбарободӣ.

4. Ва ниҳоят, чун шарҳҳо бар “Маснавии маънавӣ” ба забонҳои гуногун ва дар кишварҳои гуногун ва аз тарафи намоёндагони фарҳангҳои гуногун навишта шудаанд, барои муайян намудани вижагиҳои бархӯрди онҳо ба осор ва афкори Мавлоно Ҷалолуддини Балхӣ ва роҳи усули баҳрабардориҳояшон аз он, ҳамчунин таҳлили ҷанбаҳо ва масъалаҳое, ки диққати онҳоро дар “Маснавии маънавӣ” ҷалб намудааст, ғавқулода муҳим мебошанд. Ҳуди Мавлоно бо дарки ин падида дар номае аз номаҳояш чунин таъкид кардааст: “Ҳар касе ақибро ба забоне ва наъте ситояд..., ки наът ва забони ҳар навъе дигар аст, арманӣ ба забони арманӣ...”.

Тоҷибой Султонзода аз роҳи муқоисаи нуктасанҷона ва бо ҳавсалаи тамои шарҳҳои мавҷуда, ки баъзе аз онҳо аз 7 то 15 ҷилд мебошанд, бо ҳамдигар ва бо асли “Маснавии маънавӣ” тавонистааст, ки ба таври мушаххас барору нобарори онҳоро баён созад ва ҷойгоҳи ҳар яке аз онҳо ва арзиши илмӣ ва амалиашонро муайян намояд.

Ҳамин тавр, диссертатсия Султонзода Тоҷибой Султонӣ “Қамолуддин Ҳусайни Хоразмӣ ва суннатҳои шарҳнависӣ бар “Маснавии маънавӣ”-и Мавлоно Қалолуддини Балхӣ” аз ҷумлаи таълифоти илмии қомилан мустақилона ва нав буда, ҳамчун дастоварди илмии адабиётшиносии муосир сазовори он аст, ки муаллифи он ба дарёфти унвони илмии доктори илмҳои филологӣ аз рӯи ихтисоси 10.01.01 – Адабиёти тоҷик мушарраф гардад.

Доктори илмҳои филологӣ,
профессор, мушовири илмӣ

Сатторов Абдунабӣ